

Березняк О.П.

Сумський національний аграрний університет

Навчально-виробничі практики як одна з найважливіших складових навчального процесу ВНЗ

Навчально-виробнича практика студентів є невід'ємною складовою частиною навчального процесу, що має на меті закріплення та поглиблення теоретичних знань, набуття професійних навичок у межах майбутньої спеціальності, нагромадження досвіду самостійної роботи.

Актуальність проблеми. За роки незалежності України соціально-економічні та політичні реформи істотно змінили форми і методи навчання у всіх сферах діяльності суспільства. Нині особливої ваги набула не проста передача студенту певної суми знань, а й вироблення у нього потреби поповнювати їх, формувати і закріпити практичні професійні уміння та навички. Для будь-якого фахівця стає необхідним постійне поповнення знань упродовж життя. Сучасний стан розвитку аграрної освіти характеризується новими підходами та її модернізації, реформування і перегляду організаційно-педагогічних форм підготовки сучасних фахівців, формування професійної компетентності під час навчання, в тому числі під час практичного навчання. Стати висококваліфікованим фахівцем лише сидячи в аудиторії й засвоюючи теоретичний курс, неможливо, тому навчальні плани на всіх кваліфікаційних рівнях (бакалавра, спеціаліста і магістра) включають у себе такий вид підготовки фахівців як навчально-виробнича практика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням активізації практичного навчання та проблемам впровадження прогресивних форм і методів навчання, неперервної освіти, пошуку раціональних схем побудови планів навчального процесу присвячені науково-методичні розробки вітчизняних та зарубіжних науковців.

Методичні засади програмування практичної роботи, шляхи її активізації та практичні поради знайшли свої відображення в працях відомих педагогів В.Тюриної, А.Сон , розвитку інноваційних процесів у вищих закладах освіти присвячені наукові розробки М.Чобітко, принципам формування освітньо-кваліфікаційних рівнів і змісту фахової підготовки – Т.Іщенко, Ю.Нагірного, І.Бендери, інтеграції вищих навчальних закладів Т.Іщенко, С.Кравченка, технологіям навчання у вищій школі – Д.Чернилевського, О.Філатова, організації самостійної роботи студентів – В.Козакова, М.Солдатенка.

Виклад основного матеріалу. Проходження навчально-виробничої практики кожним студентом є таким же обов'язковим, як і вивчення теоретичних дисциплін навчального плану, і тісно пов'язане з їх опрацюванням.

До навчально-виробничої практики допускаються студенти, що виконали усі вимоги навчального плану, без заборгованостей склали залікову та екзаменаційну сесію. Студенти, що мають заборгованість, до проходження практики не допускаються.

Метою практики є закріплення в умовах, максимально наближених до професійної діяльності, набуті в університеті теоретичні знання та формування у студента як у майбутнього спеціаліста вмінь і навичок, необхідних для плідної самостійної роботи. Практика дає також можливість засвоїти досвід старших колег, вивчити традиції колективу, форми і методи роботи та апробувати свої здібності та практично виявити їх, виявити ініціативу під час роботи, тобто зробити перші кроки по шляху формування особи висококласного спеціаліста в конкретній галузі.

Безумовно, важливу роль під час проходження практики відіграє керівник практики. Викладач – керівник практики – повинен добре знати програму практики, володіти матеріалом пройдених студентами теоретичних курсів, мати чіткі уявлення про методику проходження практики, вимоги, що висувається до викладача й студента. Форму звітності та правила складання звітних документів, критерії оцінювання студентської праці за наслідками

практики, а також терміни проходження практики, подання звітності за нею та проведення заліку.

У завдання керівників практики входить координація дій групових керівників, методична допомога їм та контроль за проходженням практики.

Керівник практики забезпечує всю організаційну роботу, пов'язану з підготовкою та проведенням навчально-виробничої практики. Після завершення практики викладач ще раз оголошує студентам термін подачі звітної документації про практику, робить попередній підсумок практиці.

Успішне проходження практики в більшій мірі залежить від наставника, який безпосередньо спілкується зі студентом-практикантом кожен день. Керівників практики призначає керівництво підприємством. При цьому слід враховувати, що смисл практики полягає не просто в тому, щоб студент зміг виконати будь-які окремі завдання, а у виконанні ним під час практики усього обсягу обов'язків фахівця, що працює на посаді.

Практиканти повинні перебувати весь час поруч з керівником, вчитися в нього, переймати його досвід роботи з усього обсягу професійної діяльності. Крім виконання своїх безпосередніх обов'язків, студент мусить бути залучений до всіх інших видів праці, які виконує на підприємстві або в установі.

Вищеназвані основні положення проходження практики є необхідними складовими навчальних програм вузів, але практичний досвід показує, що все частіше студенти проходять практику формально, часто не перебуваючи на підприємстві та спілкуючись з керівниками практики лише заради отримання необхідних підтверджувальних документів. Формальне проходження практики відбувається, як правило, за виною обох сторін: студент не зацікавлений у отриманні практичних навичок та закріпленні теоретичних знань за фахом, якій він вивчає, а підприємство, на якому відбувається практика, не має інтересу або ресурсу для проведення повноцінної практичної підготовки майбутнього фахівця.

Практична підготовка студентів здійснюється через навчальні, технологічні та переддипломні практики, що є основою професійної підготовки майбутніх фахівців і мають проводитись на оснащених належним чином навчальних базах практики. Вибір підприємства відбувається або вузом, або самим студентом.

Більшість студентів аграрних університетів мають право самостійно шукати та обирати місце проходження практики. Під час вибору вирішальну роль відіграють різні чинники, наприклад, місцезнаходження (поруч з місцем проживання або безпосередньо в рідному селі), умови та оплата праці, відповідне оснащення підприємства, або можливість формального проходження практики.

Останнім часом все більше студентів-аграріїв обирають місцем проходження виробничої практики сільськогосподарські підприємства за кордоном. Метою практичного навчання за кордоном є сприяння інтеграції національної аграрної освіти до світового освітнього простору на основі закріплення теоретичних знань студентів та вивчення практичного досвіду ведення сучасного сільського господарства по новітніх технологіях в країнах з розвиненим аграрним сектором економіки.

Порядок участі студентів у програмах практичного навчання за кордоном регламентується Положенням про проведення практики студентів аграрних вищих навчальних закладів України за кордоном затвердженого наказом № 264 Міністерства аграрної політики України від 15.06.2005 р., та відповідним Положенням університетів про участь студентів України у міжнародних програмах навчально-виробничих практик та виробничого стажування за кордоном.

Відбір кандидатів для участі у міжнародних програмах практичного навчання за кордоном проводиться на основі відкритого конкурсу та висновків приймаючої сторони. При відборі перевагу мають студенти з хорошою успішністю і знанням мови. Залежно від конкретного напрямку

спеціальності підготовки студентів та навчального плану визначається вид, тривалість і терміни проходження практичного навчання за кордоном.

Проходження практики за кордоном має свої переваги та недоліки як для студента, так і для вузу. З одного боку студент має реальну можливість не тільки познайомитись з дійсно новітніми технологіями, методами та засобами господарювання у сільському господарстві, але і отримати практичні навички з фаху під час роботи на підприємстві. Він поширює свій кругозір, удосконалює володіння іноземною мовою. Але серед причин незадоволення студентів закордонною практикою найпоширенішою є недбале ставлення фермера до практиканта-іноземця, недотримання норм праці та тривалість робочого дня. Під час закордонної практики студента університет, як правило, не має можливості ні контролювати належне проходження практики, ні допомогти в разі виникнення проблемної ситуації, тобто роль вузу як третьої сторони обмежується лише підтримкою під час оформлення документів та виїзду.

Практичний досвід доводить, що в тих партнерських програмах з закордонних практик, які тривають не один рік, університет має налагодженні стосунки з підприємствами, з координаторами програм. Під час відбору студентів враховуються побажання та зауваження обох сторін. Нові програми потребують часу, пильного контролю та постійного спостереження з боку університету.

Висновки. Як свідчать подані матеріали, навчання з проведенням навчальної та виробничої практик – це механізм, який забезпечує як загальний, так і спеціальний розвиток людини, де відбувається нарощування потенційних можливостей, стабілізація професійних навиків. При цьому розвиток функцій стає визначальним разом із показниками життєвого досвіду і професійної майстерності. Під впливом праці відбувається формування життєвої позиції, ціннісних орієнтацій людини, визначення планів на майбутнє, тобто спеціалізація особистості.

Література:

1. Введення до спеціальності: навч. посіб. / [І. Д. Примак, Л. А. Козак, О.І. Примак та ін.] ; за ред. Примака І. Д., Примака О. І. – К. : Центр учбової літератури, 2009. - 392 с.
2. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учебное пособие / Э.Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э.Э. Сыманюк - М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. -216 с.
3. Іщенко Т.Д. Принципи формування освітньо-кваліфікаційних рівнів і змісту фахової підготовки інженерно-технічних кадрів / Іщенко Т.Д., Нагірний Ю.П., Бендера І.М. – К. : АПН України, 1997. – С.56-59.
4. Каджаспарова Г.М. Педагогический словарь / Г.М. Каджаспарова, А.Ю.Каджаспаров. - М.: Издательский центр «Академия», 2000. - 176 с.
5. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение / В.А. Козаков. – К. : Высшая школа. – 1990. – 497
6. Маркова А.К. Психология профессионализма // А.К. Маркова. - М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. - 308 с.
7. Педагогічні технології: наука – практиці навчально-методичний щорічник / [І.О. Кульчицька, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер та ін.] ; за ред. С.О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2002. – Вип. 1. – 281 с.
8. Принципи та шляхи інтеграції вищих навчальних закладів Міністерства аграрної політики України в Європейський простір вищої освіти: Науково-методичні матеріали / [Іщенко Т.Д., Кравченко С.М., Демешкант М.А. та ін.] за ред. С.М. Кравченка. – К. : Аграрна наука, 2006. – 35 с.
9. Солдатенко М.М. Умови індивідуалізації процесу навчання студентів в системі безперервної освіти / Солдатенко М.М. // Мат-ли конф. – Вінниця, 1994. – С. 73-75.
10. Сон А.Г. Самостоятельное приобретение знаний, умений и навыков как средство оптимизации обучения учащихся (на материалах преподавания математики в школе): автореферат дис. канд. пед. наук (13.00.01). / А.Г. Сон – К., 1988. – 25 с.

11. Тюрина В.А. Формирование познавательной самостоятельности учащихся общеобразовательной школы. Дис.ДПН / В.А. Тюрина – Х., 1994. – 498 с.

12. Чобітко М.Г. Особистісно орієнтована взаємодія «студент-викладач» у рамках навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Розвиток інноваційних процесів у навчально-виховних закладах: Збірник наукових праць / Чобітко М.Г. // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. – Харків : Стиль-Издат. 2003. – 176 с. – С. 165-175.